

SUBJECTIVE

PART-II

جواب نمبر: 4

سلطان باہو - بیدار مغزیت جالی آٹھواں شاعر

سلطان باہو پنجابی دے وڈے شاعرین جنہاں
نے "سی مہی" طرز دی شاعریت ایہ- اوہناں
نوں پنجابی وچ بیدار مغزیت تے بے چین روح
دکھن والا شاعر آکھن توں ایہ مراد اے کہ اوہ
دب دی ذات نو لبہ لے پووے تے اللہ دے دتر
دی کیفیت وچ گم نیں۔ لیکن ایس دے باوجود
زمانے دی ہر تہہ اتے اوہناں دی آٹھواں صوبہ
کلام وچ باہو پوراں نے پیراں دا سہارا وی
لیا لیکن نال ای بے عمل عالماں تو جین دی تالید
کسی ایند- اینہاں دی بیداری دا گہرا تعلق
کلمے دے ورد نال وہ ثابت ہوندا اے۔

کلام دا ویروا تے متن دی وضاحت:

- وحدت الوجود دا درس:

سلطان باہو دے کلام وچ اللہ دے وجود
دی وحدت تے اوس دے نال محبت دی
بیداری صاف ظاہر اے۔

لفظ ہو دا لہجہ اینہاں دے کلام وچ نمایاں

ای تہ ایہ آک کیفیت ایہ جیس دے وچ

بندہ لب دے عشق وچ سلون طلب تر لندا

اے -

و الف اللہ تینے دی بوٹی، مرشد من میرے وچ لائی ہو

نہی اثبات دا بانی ملیا پر تے پر جاتی ہو

اندر بوٹی مشک ہمایا جاں پھلاں تے آئی ہو۔

اس شعر وچ وی بیداری دا عنصر لدا اے۔

- کلمے دا ورد :-

سلطان باہو دے کلام وچ کلمے دا ذکر تھاں

تھاں آئے لدا اے۔ اوہناں نوں کلمے نال

خاص لگاؤ نظر دا اہے تے ورد وی اوس حساب

نال ای کردے سں۔

و کلمے نال میں نیاتی دھوتی کلمے نال ویاتی ہو

ہو کلمے میرا پڑھیا جنازہ کلمے گور سہتی ہو

- عشق دا تصور تے باہو دی بے چینی :-

سلطان باہو فلسفہ عشق وچ وی بیداری

دے کیفیت نال ایڑے سں۔ اوہناں دے

کلام وچ عشق حقیقی دا پہلو نمایاں لدا

اے تے اوہ ایس نوں ظاہر ترن لئی "سوہنی

ماہیوال" دے قلم دی تمہیل / تلمیح ورد تے

سں :-

۱۰ عشق دی بھاء پدان دا بالن عاشق پیہ سکھیدے ہو
کٹ تے آپ فگر دا آرا ویکو کتاب ٹلیندے ہو

ایس شعر دی اوہ دسنا جائیدے نیں تہ ہر تسی
نوں اک دی رما ہنس لیدی۔

- بے علی دی ننڈیا:

سلطان باہو اپنے کلام وچ بیداری دی ہنتریں
مثال دیندے بیوہ آکھدے نیں:

۱۱ تسی پھری تے دل نہ پیرائی لینا تسی پھر کے ہو
علم پڑھیا تے ادب نہ سکھائی لینا کتاباں پڑھو تے ہو
چلے کٹ تے کچھ نہ لیا تے لینا چلیاں وڈھو تے ہو
تو دودھ پنا نہ دودھ بھدے لال بیوون بھاجیں کرھو آٹھو تے ہو

ایس شعر نوں "بیدار مفر تے فالدی آکو" دا
مامل عنبر آکھنا غلط نہ ہو بیوہ گا۔ انسان ہر
شے نوں بے دلی نال مامل کرن دی جاہ رکھتے
عمل دی ترے مگر کامل نیت نہ بیوہ تے
توایں دی تعبیر ادھوری پی رہندی اے۔

- علامہ اقبال تے سلطان باہو دی فکری
ساخت:

مفر آستان علامہ اقبال تے سلطان باہو
دے کلام وچ تیند ساختی تھوہیات

لہدیاں نیں - دوین علم پڑھن توں زیادہ
دین دی فہم رکھن دے قافل سن بھائی
تہ کتاباں پڑھن نال علم نیش آوند اگلے
انسان نوں آک آک لفظ دا حساب
دینا پندا اے -

وہ پڑھ پڑھ علم ہزار کتاباں عالم سارے پویے ہو

ایسی طرز تے اقبال لکھدے نیں:
وہ گلا تو گھونٹ دیا اہل مدرسہ نے تیرا

مکدی گل:

سلطان باہر پنجابی زبان دے
لہند بانیہ شاعر نیں - ادیبان نے وی ہر
مہوخی دی طرح اپنے آپ لئی تائیت وج
عورت دا مہیج ورتیا اے تے لب دی
ہبت لہدے نظر آوندے نیں -

سوال نمبر: ۵

ڈاکٹر فقیر محمد فقیر - موآتے

ڈاکٹر فقیر محمد فقیر نون بابائے اردو آٹھیا
جاندا ہے۔ اوہناں نے اردو شاعری وچ

کلام دا دیروا:

ڈاکٹر فقیر بیوداں اپنے کلام
وچ قرآن نون سبھو تے پھرن دی تعلقن کیتی
اے، وطن نال ترانہ عشق تریاں دا درس وی
دا اے تے اللہ دی مدد وی بیان کیتی
اے۔

• وطن نال محبت:

ڈاکٹر صاحب نے پاکستان واسطے قلمی جیاد
کیتا ہے۔ اوہناں نے تنگ دے وچ لکھاں دے
توہلے بلند ترن لکھیا کلام "جنگ دے
ستاراں جن" اوہناں نے سبھو لکھاں نون
ملک نال لگاؤ دی تعلقن لکھ کیتی اے:

جنگ داملان تران پیارا

وسدا پاکستان پیارا

کوئی دنیا آباد نہ دیکھو

تک ایہ آزاد نہ دیکھو

(ii) **مَدِينِ كَلَامِ :**

آتر فقیر دے کلام وح

اللہ تعالیٰ عقیدت، دین، مال، مہلت دا
عنبر و افخ طور تے دکھیا جاندا اے۔ اوہناں
نے لوکان نوں وی دین ساکھن تے سمجھن
دا درس وندھا۔

ن میرے کلام توں اجا پے مقام **مَد** دا
پیا اپنے شعر **سجانا** لکھوئے **آ** دا

- **املاء دی غلطیاں :**

نال **آ** تر بابا جی دے کلام دافی حائزہ
آری تے اوہناں نے " **نیم لپیڈے دی**
بولی" وح لکھیا اے ترفیر وی **املاء وح**
لکھو نوں **آ** لکھو نوں **آ** لکھو نوں

• **قرآن دا فہم لازم ہے :**

آج دے دور دے مسلمانان
دے زوال دی سبب توں وڈی وجہ اپہ پیدی
اے تے لوکان نے قرآن دی ڈور **آ** دتی اے۔
غلاف وح سانہو کے قرآن نوں ایس اجی
مقام تے رکھ دتا اے تے پڑھن وارے فیال
وی نہ آوئے۔ ایس توں برعکس **بیا** فی **آ**
نیں تے قرآن نوں **آ** کے فہم **آ**

پڑھو: ۱: مکتوب

۱۰ ساتی حیاتی آلو پی فقیر سدھرسک
پڑھیا قرآن سارا سبھیا لفظ نہ آک

مکلاوا:

ڈاکٹر فقیر محمد فقیر پوریاں پنجابی
دے جانے مانے سنا کر نیں - آپ پوریاں
زبان تے عبور رکھدے سن پر خرتے املاء
دی تھی غلطیاں دا ڈاکٹر تنقید کرن والیاں
نے دسیا اے - موآتے پڑھن لول بعد بندہ
ملک دے قریب پونجاںدا اے تے کھلا
دب نال مہت دی اپی سرفی تے وی
جاوندا اے -

سوال نمبر: 7

یونہیوں دا ارشد میر

یونہیوں "ارشد میر" پوراں دے ایشائے دے
جموں کے نول آٹھیا جاندا اے۔ اسے نثر طنز
مزاح نول سرپور اے۔ ایس دے: مضمون
نول ورت کے معاشرے دی آئی غلط رسومات
نول طنز دا نشانہ بنایا گیا اے۔ اوہناں نے
اپنے تم دے ذریعے تنقید برائے املاح ترن
دی کو تش کیٹی اے۔

کلام دا ویرا: (i) پنجابی محاوریاں دا ورتاؤ:

یونہیوں وچ ارشد میر پوراں نے پنجاب دی
جانی مانی زبان ورت کے زہری نال محبت
دا درس دتا اے۔ اپنے افسانے "بیس دا سفر"
وچ لکھدے نیں:

"پھو نیں تے تپو نیں۔"

(ii) تنقید برائے املاح:

ایس ایشائے دے ذریعے پنجابی معاشرے
وچ عام واپاں دے اتے جانن پائے تے
کس طرح اوہ لوکاں لئی مشکل بندے نیں
جیوں "پروینے" وچ آج دے منفاتی

دے دور وچ اُون نوانے مہمان تے فر
مریض دی عیادت لئی پوری ٹبر نوں نال
لیانا وی غلط گل اے۔

دو جے افسانے "بس دے سفر" وچ بساں
دی قدم فستہ حالت اے تنقید اے تے
کس طرح ڈرائیور نوں انسانی جان دی کوئی
فکر نہیں بلوادی۔

(iii) پنجابی ثقافت دی ترجمانی:

امد میر بیوراں اپنے افسانے "گپ" وچ
پنجاب دی ثقافت دا دکر تر دے ہیں تے
کس طرح پنڈاں دے لوکاں واسطے گپ
عزت، شرم تے برہائی دا نشان اے۔
مے اے دے دور وچ کوئی بندہ گپ یا تے
شیر دل ٹر جاوے تے لوک اودا مہول بنا دے
نیں تیوں گپ یا نا کوئی شرم دی گل بنوے۔

(iv) مجلس نوں دلاں والا مزاج:

امد میر بیوراں دے کلام دی آک فامیت
اپنے دے آے تے اوہناں دا مزاج دا مزاج
سہو لوکاں نوں مل مل تے سہو آوندا اے۔
کس دی عمر، طبقہ نوں تعلق رکھن والے اوس
نوں سن تے سہو پیر لئی اپنے دھو درد
مہل کاہل تے نہیں۔

(۷) فل بدیع مزاج:

احمد میر پوریاں کے مزاج کا انداز
فل بدیع ہے۔ اوہیاں نے اس قدر روانی
وجہ گل تپتی ہے کہ سنن والا تیراں رہ
جاندا ہے۔

تہوں افسانے "بس داسفر" وجہ
کے دم لکھدے نیں تہ نال والی سوالی تہ
درا نیور نول آکھیا،

"ایداں ترو جناب تسی بس جلاؤ
تہ میں نال نال مہماں نول تاؤ"
حیدر دیندا رہتا آں۔

آخیرلا ستہ:

احمد میر پوریاں نے مزاج
وجہ لکھ تہ پنجابی لٹر نول نویں انداز
وجہ پینس تپتا ہے۔

ڈاکٹر اسلم رانا لکھدے نیں:

"احمد میر پوریاں مزاج لکھتے
پنجابی نول نوا مدھ دتا"
الے۔

سوال نمبر: 6

” بول مٹی دیا ہوا “

ڈرامے دا ویروا:

بول مٹی دیا ہوا
سجاد حیدر دے پڑ ڈرامیاں دے مہوئے
وچوں آواز کیتا گیا اے - مہوئے دا نال
ایس دے اتے رکھیا اے - ان میں 2
ڈرامے شامل نیں:

(1) پنجرہ

(2) حیرتے نیں سحران والے

(3) بول مٹی دیا ہوا

(4)

(i) ڈرامیاں دے کردار: (کلیسیہ روم لیسٹا (vi))

سجاد حیدر پوراں اپنے ڈرامیاں
وچ منفرد کردار وچھائے نیں۔ ہند کردار تے
خلیقی سن بنان دا حقیقت نال توحی تعلق
واسطہ نیں تیوں ”سن سن سن“ تے پیلے
ڈرامے دے اثر کردار۔

(ii) سرمایہ دار طبقے پر تنقید:

سجاد حیدر پوراں اپنے ڈرامے وچ سرمایہ
دارانہ نظام اتے ڈوٹھی تنقید کیتی اے۔

پلے افسانے وچ **سرتوش دا ترداد** سیرا
مشکل وقت وچ اپنی فیکٹری نوں چلاون
لیٹ جان واری والے مزدوران نال زیادتی
کردا اے تے دوے ۱۰ ڈرامے وچ **سیرا**
بلند اقبال دا ترداد سیرا صرف دولت دی
پیوس پورا ترن بلے سوچدا اے۔

(iii) **معاشرے دی دوغلی شکل:**
دوے ڈرامے "بول مٹی دیا باویا" وچ معاشرے
دی دوغلی رسومات نوں تنقید دا نشانہ بنایا
گیا اے۔ ڈرامے دی مرکزی ترداد "میدم پری
جی" سیرا سارا دن باہر بھائی تم کار تری
اے تے غریباں دے دتھاں دی آواز بندی اے
اونوں اپنے گھرے موجود ملازم دا کوئی
قبیل نہیں پوندی۔

(iv) **نفسیاتی مسائل دا ذکر:** (i)
آفری ڈرامے "سیرے نین ندر والے"
وچ لکھ ترداد "موجی" سیرا نفسیاتی مریض اے
اوہ دتھایا گیا اے۔ اونوں اپنے دوست دی
ووٹی آدی آدی اپنی ووٹی دندی اے۔

(v) **معاشرے نفاذی:**
پر ڈرامے دی توں پوری اودے ترداد
دے درمیان پوون والے معاشرے کوں پیدی

اے۔ ایس مجموعے وچ وی بوہت ودھیا طرز
دے مقالے سن۔

بقول اہم ندیم قاسمی:

”ڈرامے دا آب وی لفظ فالتو نہیں سی۔“

سوال نمبر: 9

(الف) کافی

”پنجابی ادب وچ کافی اوس کلام نول آسندے
نیں جیدے تریس لفظان دے اتے مشتمل
ہو دے تے اودھے ترع بند ہوں۔“

• موسیقیت:

کافی وچ موسیقیت دا بتو
واغ ہوندا اے تے لوگان نول کافیان
زبانی وی یاد ہوئیاں سن۔

شاہ حسین دہ کافی:

پنجابی ادب وچ شاہ حسین دی
کافیاں دا کوئی ثانی نہیں اے۔ ایس قدر
تو بہت کلام لکھیا سی تہ سنن والے
دا من موہ لیسندے سن۔

شاہ حسین آکھدے نیں:

۵

شاہ حسین دی کافی س کے ٹڈا آفر اندر دا
وہت دے دریا وچ اوہ وی وڈیا تریا

(ب)

”سی سرکار“

عبدالکریم ٹرن نے سی سرکار ایس توں بھرتی
نال سیرت مہدی^۴ نول سان ترن لئی لکھتی
اے تہ عقیدت دا حق ادا ہو گیا۔ ایس کتاب
وچ آپ^۴ دی پیدائش توں پہلاں دے عرب
دے حالات توں لیکر آپ دے آفری وچ
مبارک اور وفات تک دا نقشہ لکھا اے۔

• اختصار لسنی:

آپ^۴ دی ساری حقائق توں ٹرن پوراں نے
مہظ ۱۶ باباں نے ۲۰۰ صفحات اتے لکھیا
اے۔ تہ ہر ایم تھہ نول مکمل طور تے وی
لیسن کیتا گیا اے۔ اس کلام دا حوالہ بالکل
’دریا نول توں وچ وچ سنن‘ دے مترادف
اے۔

• قرآنی حوالے:

سیرتِ پال دے واقعات نوں بیان کرن
لئی مستند حوالے جات دا درناؤ کیتا اے
تے صرف قرآن نوں ای حوالے دیں لئی
درتیا اے۔ جیوں "واقعہ معراج" نوں
دس لئی **سورة آل عمران** دی آیت لکھو
نیں: **"اپنے اوس رب دا فکر کرو جنہ
تینوں سیرت لئی"**

• تاریخی متن دا سوینا درناؤ:

سیرتِ پال نوں لکھدے ہوئے تاریخ دے
اہم واقعات نوں چٹئی طرح پیش کیتا
کیتا اے۔ جیوں مکہ دا پرانہ ناں
"بک" لکھ کے نال ایہ وی دسیا اے تہ
پیرا وی مکہ دی بے حرفی تردا سی اوہ
برباد ہو جاندا سی ایس توں ایہ نال رکھیا
سی۔

• سادہ زبان:

عربیوں نے نہایت آسان فہم پنجابی دا
درناؤ کیتا اے۔ ایس طرح تے لوک
برہن والے مقل طور تے سیرتِ پال
توں مستفید ہون گے۔

• مکدی گل: صلواتی زعزاع

سردار نثر پوراں نے سیرت
آب نعل بویت بی تھیس انداز وچ پیش
کتیا اے۔ اسلم رانا پوریں لکھدے نیں

” سہی سرکار پھن والے نہ مرف
لسانی طور تے متاثر پوون گے
بلکہ روحانی طور تے وی متاثر
پوں بغیر نہیں رہ سکن گے۔“

• جملہ لکھتے اور پتہ دیا

=====

• نیا نیا